

váháme-li, zda jméno je ženského rodu a jednotného čísla v *Dobrovicích*, nebo pomnožné v *Dobrovicích*. Podobné řešení se nově prosazuje u delších názvů: o zastupitelstvu města *Dvůr Králové nad Labem*. Pohodlí nominativu jmenovacích (zde neshodného přívlasku) se užívá stále častěji. Užívání shodného přívlasku v takových spojeních klesá. Silný vliv tu mají příklady frekventovaných neshodných přívlasků typu *bratři Komety Brno, zaměstnanci Škody Mladá Boleslav, sólisté Státní opery Praha* – a také komerčními tlaky prosazované neskláňované přívlasky v pozici až dosud vyhrazené pro přívlasky shodné. Výsledek může být velmi kuriozní (*večer v Sazka Areně, v O₂ Areně*) až nesrozumitelný (*v posledním kole Česká pojišťovna play off hokejové O₂ extraligy*).

2/ Podstatná jména ve dvou rodech

Lucie Jílková

U většiny podstatných jmen v češtině není problém určit, zda jsou rodu mužského, ženského nebo středního. Přesto se vyskytuje poměrně početná skupina podstatných jmen, která se vyskytují ve dvou různých rodech. Tato podstatná jména si ještě můžeme rozdělit do dvou skupin.

Do první skupiny můžeme zařadit taková podstatná jména jako *svízel, hřídel*. Jak slovo *hřídel*, tak *svízel* se v češtině vyskytuje v rodě mužském a ženském přibližně rovnocenně. Pokud se rozhodneme je používat v rodě mužském, potom je skloňujeme podle vzoru *stroj*, pokud v rodě ženském, potom zvolíme vzor *píseň*.

Zastavme se na chvíli u slova *svízel* a připomeňme si starší písničkový text *Klobouk ve krově* Jaroslava Ježka. V něm slyšíme: *kdo to v poušti zmizel, odkud šel a kam, jakou to měl svízel, že byl v poušti sám*; slova *svízel* se zde užívá v rodě ženském. Tuto písničku před několika lety nazpívala nově skupina Lucie a v jejím textu slyšíme: *... jaký to měl svízel ...*, tedy užití v rodě mužském. Tato rodová záměna u slova *svízel* je jedinou odchylkou, které se skupina Lucie při své interpretaci písničkového textu dopustila. Mužský rod a s ním spojené skloňování podle vzoru *stroj* se vyskytuje také u názvu rostliny *svízel*, např. *bílý svízel, poléhavý svízel, svízel pří-tula* apod.

U druhé skupiny podstatných jmen se již v prvním pádě jednotného čísla vyskytují dvě různé podoby, např. *prostor* – *prostora*, *brambor* – *brambora*, *kedlubna*, *rádek* – *rádka*, *oplatek* – *oplatka*. Členové těchto dvojic jsou většinou naprosto rovnocenní, můžeme je v různých kontextech téměř bez omezení zaměňovat. Výjimkou je však např. slovní spojení *je tomu už bezká rádeka let*, jako rodilí mluvčí češtiny bychom asi nikdy neřekli *je tomu už bezký rádek let*. Obdobně není obvyklé slovní spojení *kosmická prostora*, ale jediné *kosmický prostor*. Ale rozhodneme-li se dejme

tomu v Plzni navštívit *podzemní prostory pod tamějším náměstím*, pak můžeme říci, že se nacházíme v *podzemních prostorách* nebo v *podzemních prostorech*, užít rovnocenně rodu ženského nebo mužského.

V češtině dále existují dvojice podstatných jmen, která se také vyskytují ve dvou různých rodech. Členové těchto dvojic se však liší tím, ve které části České republiky se jich užívá. Velmi jednoduše řečeno, jednoho výrazu se užívá v Čechách a druhého na Moravě a ve Slezsku. Jsou to např. dvojice *okurka/okurek, hadr/hadna, placka/placek, kobliha/koblih, příkop/příkopa, bota/botek*.

Dvěma posledním dvojicím věnujeme poznámku. Slovo *příkopa* v ženském rodě, tedy ve variantě řekneme moravsko-slezské, nacházíme v první sloce básně *Maryčka Magdonova* Petra Bezruče:

*Šel starý Magdon z Ostravy domů,
v bartovské harendě večer se stavil,
s rozbitou lebkou do příkopy pad.
Plakala Maryčka Magdonova.*

Pokud by byl Petr Bezruč básníkem, bardem, českým, a nikoli slezským, velmi pravděpodobně by starý Magdon spadl *do příkopy* (v rodě mužském) a nikoli *do příkopy* (v rodě ženském).

A ještě ke dvojici *bota/botek*. O tom, že slovo *botek* je do dnešních dní stále živé, svědčí skutečnost, že se tak, totiž *Botek*, jmenuje jedna z nově vzniklých prodejen obuvi ve Valašském Meziříčí.

Jako ukázky z říše zvířat, přesněji hmyzu, si můžeme uvést podstatná jména *sřeň* a *saranče*. *Sřeň* se vyskytuje v rodě mužském i ženském. V rodě mužském na něj narážíme v další známé básni, v baladě *Polednice* K. J. Erbena:

*A zas do brozného křiku –
„I bodejž tě sřeň sám –!
Že na tebe, nezvedníku,
Polednici zavolám!”*

Saranče se vyskytuje v rodě ženském a středním, slovníky uvádějí, že střední rod se užívá méně. V množném čísle se však běžně setkáváme s tvarem *sarančata*, který ukazuje na rod střední, jako třeba *kořata, hříbata* apod.

Kvůli filmu *Marečku, podejte mi pero* někteří z nás možná pochybují, zda se také slovo *hrdobci* nevyskytuje v jednotném čísle ve dvou podobách, totiž *hrdobce* a *hrdobec* (na rozdíl od výše uvedených případů jsou však tito oba v téměř rodě, rodě mužském). Ve filmu je scéna, kdy se Jiří Sovák ptá svých kolegů, jak kdo rozumí slovu *hrdobci* z Nerudovy básně *Jak lovné bijem o mříže*. Vladimír Hrabánek přichází s návrhem, že *hrdobec* je *takověj brouk*, což, jak víme, nebylo vysvětlení nejšťastnější. Náležitý tvar tohoto slova v jednotném čísle zní *hrdobce*, skloňujeme jej podle vzoru soudce a znamená „hrdý člověk“. Je to slovo neobvyklé, již *Příruční slovník jazyka českého* z 30. let 20. století je označuje za výraz málo užívaný. Tvar *hrdobec* slovníky nezachytily, je dílem tvůrců filmu.

3/ Potíže s rody

Martin Prošek

S vývojem jazyka se vyvíjí i kategorie rodu, což se projevuje v současnosti zejména v nových oborech lidské činnosti, konkrétně v oblasti počítačové terminologie.

Právě zde můžeme zachytit zajímavý posun v chápání rodu: přechod existujících životných pojmenování, která se významově podobají funkci nějaké počítačové aplikace, v pojmenování neživotná. Jde o případy typu *agentilagenty*, *červičerwy*, *klienti/klienty* nebo *správci/správce*. V tomto příspěvku se zaměříme na *počítačové čerwy*, tedy skutečnost na rozdíl od pojmu z živočišné říše neživotnou – společný je jim pouze rys zloubného působení. Červ biologický poškozují rostliny, červ počítačový poškozují počítače, je to vlastně druh počítačového viru. Jde o nebezpečný kód, který má za úkol dostat se pokud možno nepozorovaně do co největšího množství počítačů a tam pak páchat různé škody.

Rozlišení *červi* jako pojmenování životné a *čerwy* jako pojmenování neživotné zatím není úplně dokončeno, není důsledné. Jev je teprve na počátku vývoje. Dá se spíše hovořit o tom, že existuje jistá tendence považovat počítačové čerwy za neživo(tno)u skutečnost. Pokud by toto chápání do jazyka proniklo ve větší míře, bylo by vytvoření protikladu *červi* (živé organismy) – *čerwy* (počítačové programy) vhodným prostředkem rozlišování různých významů jazykových prostředků.

Pojmenování počítačových aplikací pomocí metafor z živočišné říše nekončí u škodlivých programů. Uplatňuje se také u pojmenování jejich neškodných, ba dokonce užitečných počítačových aplikací: *počítačové agenty*. To jsou programy, které zprostředkovávají uživateli nějakou službu. Například, pokud chcete pracovat s databází, která je uložena na nějakém jiném počítači nebo serveru, musíte si nainstalovat *počítačový klient*, který vám umožní práci, zprostředkuje váš dotaz cílové databázi a předá odezvu.

Na otázku, zda budou tyto posuny v nějaké blízké době kodifikovány, lze zatím odpovědět, že výskyt nového jevu není ještě důvodem ke kodifikaci, že posuny v životnosti a neživotnosti budou autoři slovníků a jazykových příruček nadále systematicky sledovat a že kodifikovat budou, až když se jev ustálí.

4/ Nástrahy středního rodu

Jan Králík

Střední rod v češtině zdaleka neznamená zlatou střední cestu, která by – vzato statisticky – měla být nejpočetnější. Případů středního rodu je statisticky významně méně než případů rodu mužského a ženského. V běžných českých textech se vyskytuje střední rod asi v 17 %, tedy přibližně v šestině případů, zatímco mužského rodu bývá kolem 44 % a ženského 39 %. Tím je ve středním rodě méně příležitostí k problémům a chybám.

Nejčastější chybování spojené se středním rodem by se dalo shrnout do tří okruhů: chybování v *přívlastcích*, chybování v *přičestí*, chybování při *skloňování*.

Návod, jak nechybovat v přívlastcích, je jednoduchý. Stačí si uvědomit, že v jednotném čísle by měl přívlastek končit na *-é* a v množném na *-á*: *slavné jméno*, *slavná jména*, *hezke děvče*, *hezka děvčata*, *úrodné pole*, *úrodná pole*, *krátké zasedání*, *krátká zasedání*.

Jestliže se ale zaposloucháme do běžného jazyka, uslyšíme zejména v Čechách v obou číslech koncovku *-il/-ý* [-í]. Obecná čeština tak nerozliší *nové stavení* × *nová stavení*, pro oba případy má shodnou variantu **nový stavení*.

Druhým okruhem problémů je přičestí. U středního rodu by měla být v množném čísle vždycky koncovka *-a*: *malá koťata* *běhala*, *chýtrá liščíata* *spala*, *čilá města* *soutěžila*, *složitéa jednání* *se protáhla*, *dlouhá zasedání* *skončila*, *zastavená vozidla* *se rozjela*, *obříznáa rozhodnutí* *padla*, *ta stará pravidla* *už neplatila*, *nebezpečná úskaltí* *vznikla*, *hustá křoví* *zabraňovala*; v případě přičestí trpného by mělo vždycky být: *jednání* *byla zpřístupněna*, *odvolání* *byla zamítnuta* apod. Moravané – od školáků přes fotbalisty po politiky – v tom téměř nikdy nechybují.

Jsou tu určité nástrahy: *děvče šlo*, *děvčata šla* × *dívka* (jedna) *šla*, *dívky šly*. Záludnost spočívá v tom, že *děvče* je středního rodu

mluvnického, ale ženského rodu biologického. U jednoho pojmu se setkávají dva různé pohledy. Také bychom si měli pamatovat výjimku, že *ditě* jako kotě *spalo* nebo *běhalo*, zatímco *koťata* *spala* a *děti* *šly*. V tom je pro *děti* velká výjimka. Tedy shrnujeme:

děvče *šlo*, děvčata *šla*
dívka *šla*, dívky *šly*
kotě *spalo*, koťata *spala*
dítě *spalo*, děti *šly*

Možná, že kdyby tato tabulka byla v učebnici češtiny pro Čechy v Čechách, byli by si Čechové v Čechách stejně jistí jako Moravané.

Při skloňování jmen středního rodu není mnoho velkých obtíží, protože jsou jen čtyři základní vzory: *město*, *moře*, *kuře*, *stavení*, jejichž skloňování nám nečiní potíže, a proto se v nich téměř nechybuje.

Ale chybí se ve dvou typech slov středního rodu přejatých jinak z řečtiny, jednak z latiny. První skupinu tvoří poměrně frekventovaná slova typu *téma* (bez *tématu*, o *tématech*), *drama* (k *dramatu*, v *dramatech*, *dramata*), *schéma* (do *schématu*, bez *schémat*). Problém spočívá v tom, že se do češtiny v době, kdy byly rozšířeny klasické jazyky, dostaly tvary podle původního skloňování (dva kmeny souhláskové deklinace, z nichž první se používá v řečtině a v latině pro nominativ (*drama*) a od druhého se tvoří všechny ostatní pády (*dramat-*). *Pravidla českého pravopisu* zde poněkud váhají, u některých slov připouštějí i nesklonnost: např. slovo *aroma*.

Další skupinou jsou původně řecká slova zakončená na *-on*, latinská na *-um*. Nechybujeme většinou u častých slov jako *gymnázium* (do *gymnázia*, o *gymnázium*, na *gymnaziích*), *muzeum* (u *muzea*, k *muzeu*, za *muzeem*), *absolutorium*, *hélium*, *kolegium*, *krematorium*, *kvantum*, *linoleum*, *provizorium*, *plénium*, *publikum*, *medium*, *sérum*, *specifikum*, *spektrum*, *stadium*, *studium*, *unikum*, *vakuum* atd., kde skloňujeme správně řecky či latinsky, tzn. považujeme *-um* za koncovku a tu v druhém pádě odstraňujeme a nahrazujeme ji koncovkou *-a* pro druhý pád. Často ale slyšíme chybu u slov jako *album*, *datum*, kde se v obecné češtině objevují koncovky vypůjčené od mužského rodu. To si jistě můžeme dovolit při běžném hovoru, ale iakmile mluvíme nebo píšeme na oficiální úrovni, neměli bychom zapomínat, že nepůsobí dobře, řekneme-li *do domácího*

**albumu*, nebo napíšeme-li na *Vášich smlouvách scházely *datumy*. Podobně si mnozí z nás proto musí dávat pozor na skloňování slov *faktum* a *politikum* a odlišit je od substantiv *fakt*, *politik* a *politika*.

faktum bez *fakta*, množné číslo *fakta*

×

fakt bez *faktu*, množné číslo *fakty*

politikum bez *politika*, množné číslo *politika*

×

politik bez *politika*, množné číslo *politikové*, *politici*

×

politika bez *politiky*, množné číslo *politiky*

Skloňování se uvolnilo zejména vlivem pohodlí, kterého dosáhly školské reformy odstraněním výuky latiny. Podobný jev pozorujeme i u některých slov zakončených na *-us* (*circus*, *corpus*), kde původní skloňování podle latinského příkladu *do cirku, úspěšné cirky, velká korporá* již zcela vymizelo ve prospěch podob *do cirkusu, úspěšné cirkusy, velké korpusy*. Skloňování slov zakončených na *-um* je ovlivňováno podobnou snahou o pohodlné nepřemýšlení, jak ukazuje případ tvaru *do Centrumu* od slova *centrum*, pokud je názvem kina nebo nákupního střediska a hovoří se o něm mimo oficiální prostředí.

Existuje jedno české slovo původně nesklonné středního rodu, frekventované ve zprávách, které postupem času nabylo skloňování a dalších rodů, slovo: *rukojmí*. Život ukázal, že srozumitelnosti prospěje, budou-li se k němu připojovat také mužské koncovky (osvobodit *rukojmího*, pomoci *rukojmímú*), a zkušenost ukázala, že bude třeba umět skloňovat *rukojmí* i v rodě ženském. Udržuje se však dál i původní střední rod, takže můžeme číst nebo slyšet:

všechna rukojmí byla propuštěna: nevíme, zda šlo o muže, nebo o ženy

všichni rukojmí byli propuštěni: alespoň jeden z nich byl muž

všechny rukojmí byly propuštěny: zajaty byly pouze ženy

Slovo *rukojmí* tak nabývá možností skloňování jako *průvodčí, mluvčí, dozorcí, rozhodčí*, ale zachovává si i výhodu neurčitosti rodu středního.

5/ Problémové tvary zájmen já, ty, on

Světla Čmejková

Se vzdalujícím se školním vzděláváním se dostávají stále častější nejbídnosti: mně, nebo mě? Ji, nebo jí?, nebo jít, nebo jež? Kdy svůj, kdy jeho, kdy můj, kdy Váš? Zájmena jsou jedním z nejčastěji užívaných a zároveň nejdiferencovanějších slovních druhů – navíc přijala různé substantivní a adjektivní deklinace (ohýbání, skloňování), mnohdy v nesejtných fázích vývoje, smísila je a vytvořila na základě analogie specifické podoby a kombinace. Není tedy divu, že váháme a chybujeme. Nahlédneme-li do systému zájmenného skloňování v jeho celku (případně ještě při srovnání se zájmeny v jiných jazycích), otevře se nám netušené dobrodružství, získáme vhléd do složité kapitoly historického vývoje jazyka. Avšak vrátíme se k praktickým problémům uživatelů jazyka.

Zájmena, jak už říká sám název, jsou slova, která zastupují jména, podstatná nebo přídavná, stojí na jejich místě (proto se ve starších mluvnících užíval název *náměstka*). Někdy také stojí před jménem (jako zájmena přivlastňovací), anebo za jménem (jako zájmena vztahná). Zkracujeme si jimi řeč – proto se jimi mluvené projevy doslova hemží, někdy dokonce až moc. Když slyšíme *on přišel a on odešel a ona řekla a ona odpověděla*, brzy ztratíme přehled, o kom se mluví. Nebo když mluvčí nadužívá ukazovacích zájmen a říká podej mi *tohleto a támhleto*, často se přestáváme orientovat v tom, co má právě na mysli. Zájmena jsou tedy v jazykovém projevu užitečná, ale jejich nadměrné užívání neprospívá vždy srozumitelnosti.

Velkou výzvu pro uživatele jazyka představuje samo osobní zájmeno *já*, zejména tvary jeho nepřímých pádů, které jsou výsledkem složitějšího hláskoslovného a tvaroslovného vývoje, totiž *mě, mne, mně, mi*. Pro úplnost uvedme jeho paradigma:

pád tvar

1. já
2. mě, mne
3. mně, mi
4. mě, mne
6. (o) mně
7. mnou

Možná si pamatujeme jednoduchou pomůcku: Stačí říct si analogické tvary 2. osoby *ty*, tedy *tě, tebe, tobě, ti* – a víme, jaký tvar zvolit, protože tvary 2. osoby a jejich psané podoby nedělají potíže snad nikomu. Podle nich pak budeme analogicky zapisovat tvary *mě, mne, mně, mi*. Uvedme si několik příkladů:

Vidí tě – Vidí mě.

Dá to tobě – Dá to mně.

Vidí tebe – Vidí mne.

Dá ti to – Dá mi to.

Krátkému tvaru *tě* odpovídá krátký tvar *mě*, dlouhému tvaru *tebe* tvar *mne*, tvaru *tobě* *s* *ě* na konci tvar *mně* rovněž *s* *ě* na konci a krátkému tvaru *ti* odpovídá krátké *mi*. Když chci napsat *Potkala mě na ulici*, řeknu si v duchu *Potkala tě na ulici* a vím, že jsem větu zapsala správně. Také si mohu říct *Potkala tebe na ulici* a napíšu analogicky *Potkala mne na ulici*. Obojí je správné, rozdíl je v tom, že delší tvar *tebe* a *mne* je důraznější. Delší tvary zájmen jsou vhodné po předložkách: *pro tebe, za tebe, pro mne, za mne, místo tebe, místo mne* apod.

Představme si nyní skloňování osobního zájmena *ona*. V jeho paradigmatu se objevuje ve 2., 3., 6. a 7. pádě tvar *jí/ní* s dlouhou samohláskou (2. p. *užil si jí, neudělal bez ní krok*, 3. p. *nosil jí květiny*, 6. p. *snil o ní*, 7. p. *byl jí nadšen, oženil se s ní*), ale ve 4. pádě máme tvar *jí/ní* s krátkou samohláskou. A právě ve 4. pádě zájmena ženského rodu často chybujeme. V mluvené řeči někdy slyšíme dlouhé *í*, ale to je chyba, která bohužel proniká i do psaných textů. Občas vidíme chyby i na veřejných nápisích: *Potřebujete novou sekačku? Kupte si *ji u nás. Správně je Kupte si ji u nás. Spolehněte se na *ní*. Správně je *Spolehněte se na ni*.

Opět si tu můžeme pomoci, když vytvoříme analogický tvar ukazovacího ženského zájmena *ta* a řekneme si *Kupte si tu sekačku*; u zájmena *tu* slyšíme nepochybnitelnou krátkost a analogicky ji

vztáhneme na krátké *ji*. Podobně všichni bez problémů vytvoříme větu *Dej mi tu knihu*, takže když chceme nahradit výraz *tu knihu* zájmenem osobním v příslušném tvaru, tedy *Dej mi ji*, víme, že máme napsat krátké *i*. Stejně krátké *i* je náležité u tohoto zájmena ve 4. pádě i po předložce, např. *na ni, za ni, pro ni* apod.: *Podívej se na tu knihu – na ni, Poděkovala jsem mu za tu knihu – za ni, Přinesla jsem ji (tu knihu) pro ni (pro tu kolegyni)*. Pokud si umíme takto pomoci, dokážeme snadno dešifrovat i zapsat věty typu *Donesli jsme ji (té kolegyni) ji (tu knihu)*. Vidíme totiž, že dlouhému tvaru osobního zájmena *ji* odpovídá dlouhý tvar ukazovacího zájmena *tě* a krátkému tvaru *ji* krátký tvar *tu*.

Těto kapitole o skloňování zájmen ženského rodu se věnujeme tak podrobně proto, že je to místo, v němž se chybuje nejen v mluvené řeči, ale i v tisku, a to bohužel opakovaně. Navíc se chybuje nejen u zájmen osobních, ale i přívláštňovacích: i pro ně platí, že správný tvar 4. pádu těchto zájmen zní *moji, tvoji, svoji, naši, Vaši*. Pokud slyšíme, nebo dokonce čteme **Vaši knihu znám, Na-ušitvte *naší výstavu, Vyzvedli si *svoji zásilku, Poslala mi *vvoji fotku* nebo *Má *mojí adresu*, je to špatně; snadno to odhalíme, když si vytvoříme analogické věty s ukazovacím zájmenem (*tu knihu – Vaši knihu, tu výstavu – naši výstavu, tu zásilku – svoji zásilku, tu fotku – tvoji fotku*, nebo *tu adresu – moji adresu*).

O čtvrtém pádu zájmena *on* pojedná samostatně kapitola II/11.

6/ Zájmeno *jenž*

Světla Čmejrková

Jinou oblastí zájmen, jejichž užívání dělá mluvčím češtiny potíže, jsou zájmena vztážná. Někteří mluvčí si totiž nebyvají jisti tvary vztážného zájmena *jenž*, které zní mladší generaci dnes už tak archaicky, že toto zájmeno ve svém slovníku nemá nebo jeho tvary zaměňuje. Zájmeno mužského rodu má podobu *jenž*, ženského rod zní *jež* a střední rovněž *jež*; v množném čísle pak máme tvary *již*, *jež* a *jež*. Mnohem častěji, zejména v mluveném jazyce, užíváme ve vztážné funkci zájmena *kteřý*, *kteřá*, *kteřé*, v množném čísle *kteří*, *kteřé*, *kteřá*. Toto zájmeno umíme přirozeně skloňovat a bývá výhodné si jím vypomoci, když si se zájmenem *jenž*, zejména s tvary 1. a 4. pádu, nevíme rady. Pokud přece jen zájmeno *jenž* použijeme, abychom se např. v psaném textu vyhnuli opakování zájmena *kteřý* a vhodně je prostrídali zájmenem *jenž*, je dobré ověřit si jeho náležité tvary. Zde je pro jistotu uvedeme:

Jednotné číslo

sg.

1. muž, <i>jenž</i> ...	dům, <i>jenž</i> ...	žena, <i>jež</i> ...	kuře, <i>jež</i> ...
2. muž, <i>jehož</i> ...	domu, <i>jehož</i> ...	ženy, <i>již</i> ...	kuře, <i>jehož</i> ...
3. muži, <i>jemuž</i> ...	domu, <i>jemuž</i> ...	ženě, <i>již</i> ...	kuřeti, <i>jemuž</i> ...
4. muž, <i>jehož</i> ...	dům, <i>jež</i> ...	ženu, <i>již</i> ...	kuře, <i>jež</i> ...
5. muži, <i>jenž</i> ...	domu, <i>jenž</i> ...	ženo, <i>jež</i> ...	kuře, <i>jež</i> ...
6. o muži, o němž ...	o domě, o němž ...	o ženě, o níž ...	o kuřeti, o němž ...
7. mužem, <i>jímž</i> ...	domem, <i>jímž</i> ...	ženou, <i>již</i> ...	kuřetem, <i>jímž</i> ...

Množné číslo

pl.

1. muži, <i>již</i> ...	domy, <i>jež</i> ...	ženy, <i>jež</i> ...	kuřata, <i>jež</i> ...
2. mužů, <i>jichž</i> ...	domů, <i>jichž</i> ...	žen, <i>jichž</i> ...	kuřat, <i>jichž</i> ...
3. mužům, <i>jímž</i> ...	domům, <i>jímž</i> ...	ženám, <i>jímž</i> ...	kuřatům, <i>jímž</i> ...

4. muž, *jež* ... domy, *jež* ... kuřata, *jež* ...
5. muži, *již* ... domy, *jež* ... kuřata, *jež* ...
6. o mužích, o nichž ... o domech, o nichž ... o kuřatech, o nichž ...
7. muži, *jímž* ... domy, *jímž* ... ženami, *jímž* ... kuřaty, *jímž* ...

Aby tabulka nezabrala několik stránek, sestavili jsme ji tak, jako by zájmeno *jenž* mělo vždycky tvar odpovídající rozvíjenému podstatnému jménu. Ve skutečnosti o tvaru rozhoduje role zájmena ve vedlejší větě, takže kromě muž, *jenž* přišel musíme počítat i s možnostmi muž, *jehož* jsem se zeptal; muž, *jemuž* věřím; muž, *jehož* si vybrala; muž, o němž mluvíme; muž, s nímž měla dítě – a stejně tak na všech ostatních 55 pozicích až po (přepřavku s) kuřaty, *jež* přežila, *jichž* se nákaza nedotkla, *jímž* byla podána antibiotika atd. A ještě něco: tvar vokativu zájmeno *jenž* vlastně nemá; v tabulkách je uveden první pád.

Další poznámky k zájmenu *jenž* si můžete přečíst v kapitolách II/8 a II/9.